ISNN 3030-3907

2026/3
VOLUME 2

DEVELOPMENT OF SCIENCE

ILMIY JURNAL

Development of science

Ilmiy jurnal

2026/3 VOLUME 2

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Асадова Раъно Дилмуратовна
Тошкент Давлат техника университети доценти

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

BIZNES JARAYONLARIDA BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARINI AMALGA OSHIRISH TAJRIBASI

Musadjanova Nargiza Abduvoxid qizi
Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti asisstent
E-mail: nmusadjanova1122@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada biznes jarayonlarida Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan ilgari surilgan "Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM)"ni amalga oshirish bo‘yicha nazariy asoslar va amaliy tajribalar keng yoritilgan. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi bugungi kunda nafaqat davlatlar miqyosida, balki korxonalar, kichik biznes va tadbirkorlik sub’yektlari faoliyatida ham ustuvor yo‘nalishga aylangan. Chunki iqtisodiy samaradorlik, ijtimoiy mas’uliyat va ekologik xavfsizlikni bir butun holda ta’minlamasdan turib, uzoq muddatli barqaror o‘sishga erishish imkoni mavjud emas. Shu nuqtayi nazardan, maqolada biznes faoliyatida barqaror rivojlanish tamoyillarini joriy etishning o‘ziga xos jihatlari, mahalliy va xorijiy tajribalar, shuningdek, ularning korxonalar raqobatbardoshligini oshirishdagi ahamiyati tahlil etiladi. Tadqiqot davomida kompaniyalar tomonidan ekologik menejment tizimlari, yashil texnologiyalar, energiya tejamkorlik, ijtimoiy mas’uliyatli investitsiyalar, xodimlar salomatligi va mehnat sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan tashabbuslarning qo‘llanish tajribasi o‘rganilgan. Shuningdek, korxonalarda ESG (Environmental, Social, Governance) standartlari bo‘yicha amaliyotlarning joriy etilishi, korporativ ijtimoiy mas’uliyat dasturlari va ularning jamiyatdagi ijobiy ta’siri tahlil qilingan. Natijalarda ko‘plab kompaniyalar barqaror rivojlanishga oid tashabbuslarni biznes strategiyalarining ajralmas qismi sifatida qabul qilayotganligi va bu jarayon ularga uzoq muddatda iqtisodiy barqarorlik hamda jamoatchilik ishonchini oshirish imkonini berishi ko‘rsatib o‘tiladi. Maqolada shuningdek, O‘zbekiston va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar misolida barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirishda duch kelinayotgan muammolar – moliyaviy resurslar yetishmasligi, zamonaviy texnologiyalarni joriy etishdagi qiyinchiliklar, institutsional imkoniyatlarning cheklanganligi va korporativ boshqaruvning takomillashmaganligi kabi omillar ham ko‘rsatib berilgan. Shu bilan birga, mavjud cheklovlarni yengib o‘tish uchun tavsiyalar berilgan: davlat va xususiy sektor o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish, biznesda ekologik innovatsiyalarni rag‘batlantirish, soliq imtiyozlari va moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini kengaytirish, shuningdek, xalqaro tashkilotlar va donorlar bilan hamkorlikni faollashtirish zarurligi ta’kidlanadi. Xulosa sifatida, maqola biznes jarayonlarida barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish nafaqat korxonaning iqtisodiy samaradorligini oshirish, balki ijtimoiy barqarorlik

ISSN 3030-3907

va ekologik muvozanatni ta’minlash uchun ham dolzarb yo‘nalish ekanligini asoslab beradi. Ushbu ilmiy ish tadqiqotchilar, amaliyotchi mutaxassislar va siyosat ishlab chiquvchilar uchun barqaror rivojlanishning korporativ amaliyotga tatbiq etilishi borasida nazariy bilimlar va amaliy tajribalarni taqdim etishi bilan ahamiyatlidir.

Kalit so‘zlar: BMT barqaror rivojlanish kun tartibi, global iqtisodiyot, mahalliy tajriba, ekologik investitsiyalar, ijtimoiy innovatsiyalar, raqamli iqtisodiyot, ekologik barqarorlik amaliyoti, yashil moliya, korporativ boshqaruv, ishlab chiqarish samaradorligi, biznes innovatsion modeli, barqaror rivojlanishda davlat va xususiy sektor hamkorligi.

Аннотация. В данной статье представлен комплексный обзор теоретических основ и практического опыта внедрения Целей устойчивого развития (ЦУР) Организации Объединенных Наций в бизнес-процессы. Концепция устойчивого развития стала приоритетной не только на уровне государств, но и в деятельности предприятий, малого бизнеса и предпринимателей. Поскольку достижение долгосрочного устойчивого роста невозможно без обеспечения экономической эффективности, социальной ответственности и экологической безопасности в целом. С этой точки зрения в статье анализируются специфические аспекты внедрения принципов устойчивого развития в предпринимательскую деятельность, отечественный и зарубежный опыт, а также их значение в повышении конкурентоспособности предприятий. В ходе исследования изучался опыт компаний по внедрению систем экологического менеджмента, зеленых технологий, энергоэффективности, социально ответственных инвестиций, инициатив, направленных на улучшение здоровья и условий труда сотрудников. Также анализируется внедрение практик по стандартам ESG (Environmental, Social, Governance) на предприятиях, программ корпоративной социальной ответственности и их положительное влияние на общество. Результаты показывают, что многие компании принимают инициативы устойчивого развития как неотъемлемую часть своих бизнес-стратегий, и этот процесс позволяет им повысить экономическую стабильность и общественное доверие в долгосрочной перспективе. В статье также показаны проблемы, с которыми сталкивается Узбекистан и другие развивающиеся страны при реализации целей устойчивого развития, такие факторы, как нехватка финансовых ресурсов, трудности внедрения современных технологий, ограниченный институциональный потенциал и несовершенное корпоративное управление. Одновременно даются рекомендации по преодолению имеющихся ограничений: необходимость укрепления

ISSN 3030-3907

сотрудничества государства и частного сектора, стимулирования экологических инноваций в бизнесе, расширения налоговых льгот и механизмов финансовой поддержки, а также активизации сотрудничества с международными организациями и донорами. В заключение статьи утверждается, что внедрение целей устойчивого развития в бизнес-процессы является актуальным направлением не только для повышения экономической эффективности предприятия, но и для обеспечения социальной стабильности и экологического баланса. Данная научная работа имеет значение для исследователей, практиков и политиков, поскольку дает теоретические знания и практический опыт внедрения устойчивого развития в корпоративную практику.

Ключевые слова: Повестка дня ООН в области устойчивого развития, мировая экономика, местный опыт, инвестиции в охрану окружающей среды, социальные инновации, цифровая экономика, методы обеспечения экологической устойчивости, зеленое финансирование, корпоративное управление, эффективность производства, инновационные бизнес-модели, государственно-частное партнерство в области устойчивого развития.

Abstract. This article provides a comprehensive overview of the theoretical foundations and practical experience in implementing the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs) in business processes. The concept of sustainable development has become a priority not only at the level of states, but also in the activities of enterprises, small businesses and entrepreneurs. Because it is impossible to achieve long-term sustainable growth without ensuring economic efficiency, social responsibility and environmental safety as a whole. From this point of view, the article analyzes the specific aspects of implementing the principles of sustainable development in business activities, domestic and foreign experiences, as well as their importance in increasing the competitiveness of enterprises. During the study, the experience of companies in implementing environmental management systems, green technologies, energy efficiency, socially responsible investments, and initiatives aimed at improving employee health and working conditions was studied. The implementation of practices according to ESG (Environmental, Social, Governance) standards in enterprises, corporate social responsibility programs and their positive impact on society are also analyzed. The results show that many companies are adopting sustainable development initiatives as an integral part of their business strategies, and this process allows them to increase economic stability and public trust in the long term. The article also shows the problems faced by Uzbekistan and other developing countries in implementing sustainable development goals - such factors as lack of

ISSN 3030-3907

financial resources, difficulties in introducing modern technologies, limited institutional capacity and imperfect corporate governance. At the same time, recommendations are given to overcome existing limitations: the need to strengthen cooperation between the state and the private sector, encourage environmental innovations in business, expand tax incentives and financial support mechanisms, as well as intensify cooperation with international organizations and donors. In conclusion, the article argues that the implementation of sustainable development goals in business processes is a relevant direction not only for increasing the economic efficiency of the enterprise, but also for ensuring social stability and ecological balance. This scientific work is significant for researchers, practitioners and policymakers as it provides theoretical knowledge and practical experience in the implementation of sustainable development in corporate practice.

Keywords: UN Sustainable Development Agenda, global economy, local expertise, environmental investments, social innovation, digital economy, environmental sustainability practices, green finance, corporate governance, production efficiency, business model innovation, public-private partnership in sustainable development.

KIRISH

Hozirgi davrda jahon xo‘jalik tizimi va milliy iqtisodiyotlarning rivojlanishida barqarorlik omili markaziy o‘ringa chiqmoqda. Globallashuv, ekologik muammolar, ijtimoiy tengsizlik, resurslardan samarasiz foydalanish va iqlim o‘zgarishi kabi tahdidlar sharoitida biznes subyektlari faqat daromad olish yoki foyda maksimallashtirishga emas, balki kengroq ma’noda jamiyat va tabiat oldidagi mas’uliyatini ham anglab yetmoqda. Shu nuqtayi nazardan, barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) iqtisodiy faoliyatni strategik boshqarishning muhim tamoyillaridan biriga aylandi.

2015-yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan “2030 yilga qadar Barqaror rivojlanish kun tartibi” 17 ta asosiy maqsad va 169 ta vazifani o‘z ichiga olib, barcha davlatlar, korporatsiyalar va fuqarolik jamiyati institutlari oldiga aniq vazifalarni qo‘ydi.[1] Ushbu maqsadlar kambag‘allikni tugatish, sifatli ta’lim va sog‘liqni saqlashni ta’minlash, gender tengligini qaror toptirish, iqtisodiy o‘sishni qo‘llab-quvvatlash, ekologik muhofaza, energiya samaradorligini oshirish hamda iqlim o‘zgarishiga qarshi kurashish kabi yo‘nalishlarni qamrab oladi. Biznes jarayonlarida BRMni amalga oshirish — bu korxonalarning faqat ijtimoiy aksiyalar o‘tkazishi yoki ekologik mas’uliyatli tashabbuslarda ishtirok etishi bilangina cheklanmaydi. Aksincha, u ishlab chiqarish, moliyaviy boshqaruv,

[1] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish choratadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni. (2018). Toshkent.

ISSN 3030-3907

ta’minot zanjirlari, kadrlar siyosati, innovatsion faoliyat va iste’molchilar bilan munosabatlarda barqarorlik tamoyillarini chuqur integratsiya qilishni nazarda tutadi. Xalqaro amaliyot ko‘rsatadiki, barqaror rivojlanishga moslashgan biznes-modellar nafaqat ijtimoiy va ekologik mas’uliyatni oshiradi, balki kompaniyalarning uzoq muddatli raqobatbardoshligini mustahkamlaydi. O‘zbekistonda ham ushbu jarayonlarga e’tibor tobora ortib bormoqda. Mamlakat iqtisodiy siyosatida “yashil iqtisodiyot” konsepsiyasini joriy etish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, resurslardan oqilona foydalanish, tadbirkorlik subyektlarida korporativ ijtimoiy mas’uliyatni kengaytirish davlat darajasida ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan. Prezident farmonlari, hukumat qarorlari va Milliy barqaror rivojlanish strategiyalari biznes jarayonlarida BRMni izchil tatbiq etishga yo‘naltirilgan.[2] Shu bilan birga, amaliyot shuni ko‘rsatadiki, biznes jarayonlarida barqaror rivojlanish maqsadlarini samarali amalga oshirish uchun bir qator muhim shart-sharoitlar talab etiladi. Jumladan, korxonalar faoliyatida ekologik audit va hisobotlarni joriy etish, ijtimoiy mas’uliyatni strategik boshqaruv elementiga aylantirish, xalqaro standartlarga mos sertifikatsiya tizimidan foydalanish, innovatsiyalar va “yashil texnologiyalar”ni keng tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada biznes jarayonlarida barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish tajribasi, uning nazariy asoslari, xalqaro va milliy amaliyotdagi o‘rni hamda istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishlari tahlil qilinadi. Shu orqali biznes faoliyati va jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti o‘rtasida barqaror aloqalarni shakllantirish imkoniyatlari ochib beriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) bugungi kunda xalqaro biznes hamjamiyatining eng dolzarb masalalaridan biri bo‘lib, ular korporativ boshqaruv, strategik rejalashtirish va amaliy faoliyatning ajralmas qismi sifatida shakllanmoqda. Adabiyotlarda ko‘rsatilishicha, BRMlarni biznes jarayonlariga integratsiya qilish nafaqat korxona iqtisodiy samaradorligini oshiradi, balki ijtimoiy barqarorlik va ekologik muvozanatni ta’minlashga ham xizmat qiladi.

Xalqaro tajribada barqaror rivojlanishni amalga oshirish masalalari ko‘plab tadqiqotchilar tomonidan o‘rganilgan. Masalan, Porter va Kramer tomonidan ilgari surilgan “Shared Value” konsepsiyasi biznes jarayonlarini nafaqat foyda olishga, balki jamiyat va tabiat oldidagi mas’uliyatni ham o‘z ichiga olishini ta’kidlaydi. Shuningdek, Bebbington va Unerman barqaror rivojlanish bo‘yicha hisobotlarni

[2] O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori. (2019). “2019–2030 yillarda barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish strategiyasi to‘g‘risida”. Toshkent.

ISSN 3030-3907

tahlil qilib, BRMlarning korporativ strategiyalar bilan uyg‘unlashuvi global miqyosda tobora kuchayib borayotganini qayd etganlar.[3]

Yevropa Ittifoqi mamlakatlari tajribasida BRMlarni amalga oshirish asosan yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan bo‘lib, bunda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni qayta ishlash va uglerod izini kamaytirish kabi mexanizmlar asosiy o‘rin egallaydi. Masalan, Germaniyada ishlab chiqarish korxonalarida “Industrie 4.0” dasturi doirasida energiya samaradorligini oshirish orqali barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish yo‘lga qo‘yilgan.

Osiyo davlatlari tajribasida esa, barqaror rivojlanishga erishishda davlat va xususiy sektor hamkorligining yuqori darajada ekanligi kuzatiladi. Masalan, Janubiy Koreya va Yaponiya kompaniyalari BRMlarni o‘z biznes modellariga tatbiq etish orqali nafaqat milliy iqtisodiy o‘sishga, balki xalqaro bozorda raqobatbardoshligini oshirishga ham erishmoqda.

O‘zbekiston va boshqa Markaziy Osiyo mamlakatlarida ham barqaror rivojlanish masalalari tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Adabiyotlarda qayd etilishicha, Jahon banki hisobotlarida O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi, energetika va sanoat tarmoqlarida ekologik xavfsizlikni ta’minlash, resurslardan samarali foydalanish hamda ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish orqali BRMlarga erishish bo‘yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda.

Shuningdek, mahalliy olimlarning tadqiqotlarida BRMlarni biznes jarayonlariga implementatsiya qilishda raqamli texnologiyalar, innovatsion boshqaruv usullari va korporativ ijtimoiy mas’uliyat dasturlari alohida o‘rin tutishi qayd etilgan. Xususan, raqamli transformatsiya jarayonlari biznes faoliyatini shaffoflashtirish, samaradorlikni oshirish va ekologik ta’sirni kamaytirish orqali BRMlarga bevosita hissa qo‘shishi ko‘rsatilmoqda.

Umuman olganda, adabiyotlar sharhi shuni ko‘rsatadiki, biznes jarayonlarida barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish global tendensiyaga aylangan bo‘lib, u korporativ boshqaruvning yangi paradigmasi sifatida shakllanmoqda. Bu jarayonning samaradorligi esa davlat siyosati, xalqaro hamkorlik, innovatsion texnologiyalar va xususiy sektorning mas’uliyatli yondashuvi bilan chambarchas bog‘liqdir.

METODOLOGIYA

Biznes jarayonlarida barqaror rivojlanish maqsadlarini (BRM) amalga oshirish tajribasini o‘rganishda metodologiya muhim o‘rin tutadi. Mazkur maqola tadqiqotida qo‘llanilgan metodologiya biznes amaliyotini chuqur tahlil qilish,

[3] Karimov, A. (2021). Barqaror rivojlanish maqsadlarining korporativ boshqaruvdagi ahamiyati. Iqtisod va innovatsiyalar jurnali, 3(2), 45–56.

ISSN 3030-3907

mavjud xalqaro va milliy tajribalarni solishtirish, shuningdek, BRM'ni integratsiya qilishning samarador mexanizmlarini aniqlashga yo'naltirilgan. Metodologik yondashuv uch asosiy blokdan iborat: nazariy asoslash, empirik tahlil va qiyosiy o'rganish.[4]

Tadqiqot jarayonida dastlab barqaror rivojlanish tushunchasi va BMT tomonidan qabul qilingan 2030 yilgacha Barqaror rivojlanish kun tartibida belgilangan 17 ta maqsad nazariy manba sifatida olinadi. Ushbu maqsadlarning biznes jarayonlariga integratsiyasi bo'yicha xalqaro ilmiy adabiyotlar, BMT Taraqqiyot Dasturi, Jahon Banki, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi, OECD va boshqa tashkilotlarning tahliliy hisobotlari asos qilib olindi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining "Yashil iqtisodiyot" strategiyasi, "Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida"gi qonun, hamda milliy barqaror rivojlanish indikatorlari nazariy-metodologik poydevorni shakllantiradi.[5]

Metodologiya quyidagi ilmiy yondashuvlarga tayangan holda ishlab chiqildi:

– sistemali yondashuv – biznes jarayonlari alohida emas, balki iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik tizimning uzviy qismi sifatida tahlil qilindi.

– institutsional yondashuv – brm'ni amalga oshirishda davlat siyosati, huquqiy baza va korporativ boshqaruv tizimining o'rni o'rganildi.

– innovatsion yondashuv – "yashil texnologiyalar", raqamli transformatsiya va ijtimoiy innovatsiyalarning brmga ta'siri baholandi.

– qiyosiy yondashuv – o'zbekiston tajribasi xalqaro amaliyot (masalan, germaniya, yaponiya, janubiy koreya, skandinaviya mamlakatlari) bilan taqqoslab ko'rildi.[6]

Metodologiyada sifatli va miqdoriy ma'lumotlardan keng foydalanildi. Ma'lumotlar quyidagi manbalardan olindi:

– davlat statistika qo'mitasi va iqtisodiyot va moliya vazirligi hisobotlari;

– o'zbekiston respublikasi markaziy banki va savdo-sanoat palatasi ma'lumotlari;

– xalqaro tashkilotlarning reytinglari (global sustainability index, esg reytinglari, undp ma'lumotlari);

– tanlab olingan korxonalar (banklar, ishlab chiqarish kompaniyalari, xizmat ko'rsatish sohasi)ning yillik hisobotlari.[7]

[4] O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2022). O'zbekistonning barqaror rivojlanish ko'rsatkichlari to'plami. Toshkent: DSQ nashriyoti.

[5] Jahon banki. (2021). Barqaror rivojlanish va biznes muhitining transformatsiyasi. Vashington: Jahon banki nashri.

[6] BMT Taraqqiyot dasturi (UNDP). (2020). O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlari bo'yicha milliy hisobot. Toshkent: UNDP ofisi.

[7] Xudoyberdiyev, S. (2020). Biznes jarayonlarida ekologik menejment tizimining o'rni. Barqaror taraqqiyot ilmiy jurnali, 2(1), 78–85.

ISSN 3030-3907

BRM'ni biznes jarayonlariga tatbiq etish tajribasini tahlil qilishda quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

– analitik metod – korxonalarning moliyaviy, ijtimoiy va ekologik ko'rsatkichlari asosida brmga erishish darajasi o'rganildi.

– statistik metodlar – regressiya, korrelyatsiya, dinamik qatorlar tahlili yordamida biznesning brmga qo'shgan hissasi miqdoriy baholandi.

– ekspert so'rovlari – yirik kompaniya menejerlari, ekologiya bo'yicha mutaxassislar va iqtisodchi-olimlar bilan suhbat va anketa o'tkazildi.

– case study (amaliy misol tahlili) – o'zbekistonda faoliyat yuritayotgan ayrim kompaniyalar (masalan, "uzauto motors", "artel", "ipak yo'li bank")ning brmga integratsiya tajribalari o'rganildi.

– swot va pestel tahlil – biznesning brmni amalga oshirishdagi kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari va xavflari, shuningdek, tashqi omillarning ta'siri baholandi.

Metodologiya quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi:

– dastlabki bosqich – nazariy asoslarni to'plash, xalqaro va milliy hujjatlarni o'rganish.

– analitik bosqich – statistik ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va tahlil qilish.

– amaliy bosqich – tanlab olingan korxona va banklarda brmga oid tadbirlarni o'rganish.

– qiyosiy bosqich – o'zbekiston tajribasini boshqa mamlakatlar bilan taqqoslash.

– xulosaviy bosqich – tadqiqot natijalariga asoslangan umumiy tavsiyalar ishlab chiqish.[8]

Tadqiqotning metodologik cheklovlari mavjud bo'lib, ularning eng muhimlari: ma'lumotlarning yetarli emasligi, ba'zi korxonalar hisobotlarining ochiqlik darajasi pastligi, hamda BRM ko'rsatkichlarining to'liq integratsiya qilinmaganligi. Shu bilan birga, tadqiqot ilmiy yangilik sifatida O'zbekiston biznes amaliyotida BRMning real tatbiq etilish mexanizmlarini tizimli yondashuvda ko'rib chiqadi va xalqaro tajribalar asosida takliflar ishlab chiqadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Biznes jarayonlarida Barqaror rivojlanish maqsadlarini (BRM) amalga oshirish bugungi global iqtisodiy muhitda nafaqat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning muhim omili, balki korxonalarning uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlovchi strategik yo'nalish sifatida qaralmoqda. O'tkazilgan tadqiqotlar va amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, BRMlarni biznes jarayonlariga integratsiya

[8] Rasulova, N. (2019). Korxonalar faoliyatida ijtimoiy mas'uliyat va barqarorlik tamoyillari. O'zbekiston iqtisodiy sharhi, 1(4), 112–120.

ISSN 3030-3907

qilish orqali korxonalar nafaqat moliyaviy samaradorlikka erishmoqda, balki ijtimoiy ishonchni mustahkamlash, ekologik barqarorlikni ta’minlash va korporativ boshqaruv sifatini oshirish imkoniyatiga ega bo‘lishmoqda.[9]

Birinchidan, iqtisodiy natijalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, BRMlarni qo‘llashga e’tibor qaratgan korxonalar barqaror ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy etish, energiya va resurslardan oqilona foydalanish, chiqindilarni kamaytirish kabi yo‘nalishlarda sezilarli darajada ijobiy o‘zgarishlarga erishgan. Masalan, ayrim korxonalar qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o‘tish orqali energiya xarajatlarini 15–20 foizgacha qisqartirishga muvaffaq bo‘lmoqda. Shu bilan birga, resurslardan tejamkorlik bilan foydalanish ishlab chiqarish tannarxini pasaytirish va mahsulotni raqobatbardosh narxda taqdim etish imkonini yaratmoqda.[10]

Ikkinchidan, ijtimoiy yo‘nalishdagi natijalar shuni ko‘rsatadiki, barqaror rivojlanishga yo‘naltirilgan biznes jarayonlari ishchilar uchun qulay mehnat sharoitlari yaratish, gender tengligini ta’minlash va mahalliy hamjamiyatlarni qo‘llab-quvvatlash kabi masalalarda sezilarli muvaffaqiyatlarga erishmoqda. Tadqiqotlarga ko‘ra, xodimlar manfaatlariga e’tibor qaratgan korxonalarda ishchi kuchining samaradorligi va sadoqati yuqori bo‘lib, bu o‘z navbatida ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi. Bundan tashqari, mahalliy aholini ijtimoiy loyihalar orqali qo‘llab-quvvatlash korxonalarga ijobiy imij va jamoatchilik ishonchini ta’minlamoqda.

Uchinchidan, ekologik jihatdan olib qaralganda, BRMlar biznes jarayonlarida atrof-muhitni muhofaza qilishni ta’minlashga yordam bermoqda. Xususan, ishlab chiqarishda chiqindilarni qayta ishlash, suv resurslarini tejamli boshqarish va atmosfera chiqindilarini kamaytirish orqali korxonalar ekologik xavfsizlikni mustahkamlashmoqda. Bu esa nafaqat xalqaro ekologik standartlarga moslashish, balki global bozorlarda ishonchli hamkor sifatida tanilish imkoniyatini kengaytiradi.[11]

Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat shuki, BRMlarni amaliyotga tatbiq etishning samaradorligi ko‘p jihatdan korporativ boshqaruv tizimi, davlat tomonidan yaratilayotgan institutsional muhit va xalqaro hamkorlik darajasiga bog‘liq. Masalan, rivojlangan davlatlarda hukumatlar tomonidan barqaror biznes amaliyotlarini rag‘batlantirish uchun soliq imtiyozlari, subsidiyalar va grantlar ajratilishi keng qo‘llaniladi. Bu tajriba shuni ko‘rsatadiki, BRMlar faqat korxonalar

[9] O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi. (2021). Barqaror rivojlanish bo‘yicha milliy dastur. Toshkent.

[10] Mustafoyev, D. (2020). Kichik biznesda barqaror rivojlanish strategiyalarini joriy etish. Biznes va boshqaruv, 5(3), 65–73.

[11] Jo‘rayev, M. (2021). Barqaror iqtisodiy rivojlanishda innovatsion texnologiyalarning o‘rni. Toshkent: Fan va texnologiya.

ISSN 3030-3907

tashabbusi bilan emas, balki davlat siyosati va xalqaro tashkilotlarning faol qo‘llab-quvvatlashi orqali samarali natija berishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, O‘zbekiston tajribasi ham alohida e’tiborga loyiqdir. So‘nggi yillarda mamlakatimizda “yashil iqtisodiyot” konsepsiyasini rivojlantirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish, korxonalarda ekologik menejment tizimlarini joriy etish bo‘yicha qator davlat dasturlari amalga oshirilmoqda. Bu jarayonlar biznes subyektlarining xalqaro ekologik standartlarga moslashishiga, eksport imkoniyatlarini kengaytirishiga hamda milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishiga xizmat qilmoqda.[12]

Tadqiqotlar natijalarini muhokama qilgan holda, quyidagi asosiy xulosalarga kelish mumkin:

– barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish korxonalar uchun uzoq muddatli raqobat ustunligini ta’minlaydi. bu jarayon nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki ijtimoiy va ekologik jihatdan barqaror muhit yaratadi.

– davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari — soliq imtiyozlari, grantlar, huquqiy baza va xalqaro hamkorlik biznes jarayonlarida brmlarni joriy etishda hal qiluvchi omil bo‘lib xizmat qiladi.

– korporativ mas’uliyat va xodimlar manfaatlariga e’tibor kompaniyalar samaradorligini oshirish va jamoatchilik ishonchini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

– ekologik innovatsiyalarni keng joriy etish orqali korxonalar nafaqat chiqindilarni kamaytiradi, balki global miqyosda “yashil iqtisodiyot” talablariga moslashadi.[13]

Umuman olganda, biznes jarayonlarida barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish korxonalarning kelajakdagi rivojlanish strategiyasining ajralmas qismi bo‘lib, u iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik manfaatlarning uyg‘unlashuvini ta’minlaydi. Bu esa nafaqat korxona, balki butun jamiyatning farovonligi va taraqqiyotiga xizmat qiladi.

XULOSA

Biznes jarayonlarida barqaror rivojlanish maqsadlarini (BRM) amalga oshirish bugungi kunda nafaqat ijtimoiy yoki ekologik zarurat, balki iqtisodiy barqarorlikning ham muhim omiliga aylanganini ko‘rishimiz mumkin. Xalqaro miqyosda qabul qilingan ushbu maqsadlar kompaniyalar faoliyatining yangi mezoni sifatida namoyon bo‘lib, korxonalarning strategik boshqaruviga, investitsiya siyosatiga va raqobatbardoshligini oshirishga bevosita ta’sir

[12] Safarov, I. (2018). Korporativ ijtimoiy mas’uliyat: nazariya va amaliyot. Toshkent: Iqtisodiyot.

[13] O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi. (2022). Yashil iqtisodiyot va barqaror biznesni rivojlantirish konsepsiyasi. Toshkent.

ISSN 3030-3907

ko‘rsatmoqda. O‘zbekiston tajribasida ham so‘nggi yillarda davlat siyosati, qonunchilik bazasi va institutsional islohotlar aynan BRMni amaliyotga joriy etishga qaratilgani kuzatilmoqda. Bu esa biznes sub’yektlari uchun nafaqat majburiyat, balki yangi imkoniyatlar eshigini ochmoqda.[14]

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, barqaror rivojlanish tamoyillarini biznes jarayonlariga integratsiya qilishning uch asosiy yo‘nalishi mavjud: iqtisodiy samaradorlikni oshirish, ekologik xavfsizlikni ta’minlash va ijtimoiy mas’uliyatni kuchaytirish. Korxonalar ushbu yo‘nalishlarni uyg‘unlashtirgan holda ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, chiqindilarni kamaytirish, energiya tejamkor texnologiyalarni tatbiq etish hamda xodimlarning ijtimoiy manfaatlarini himoya qilish orqali o‘z faoliyatini yanada barqaror qilmoqda. Shu jihatdan qaraganda, barqaror rivojlanish maqsadlari biznesni faqat foyda olish vositasi emas, balki jamiyat va kelajak avlod oldidagi mas’uliyatli sub’yekt sifatida shakllantirmoqda.

Shuningdek, xalqaro tajribada korporativ ijtimoiy mas’uliyat (CSR) va atrof-muhit, ijtimoiy hamda boshqaruv (ESG) ko‘rsatkichlariga asoslangan amaliyotlar tobora keng tarqalmoqda. Ushbu standartlarni amaliyotga joriy etgan kompaniyalar uzoq muddatda yuqori ishonch, barqaror investor oqimi va global bozorlarda afzalliklarga ega bo‘lmoqda. O‘zbekistonda ham ushbu yondashuvlar bosqichma-bosqich shakllanib, ayniqsa bank-moliya sektori, qishloq xo‘jaligi, sanoat va xizmat ko‘rsatish sohalarida muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Bundan tashqari, barqaror rivojlanishga o‘tishda davlat tomonidan yaratilayotgan huquqiy, moliyaviy va tashkiliy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari muhim rol o‘ynamoqda. Soliq imtiyozlari, ekologik standartlarga muvofiqlik talablari, davlat-xususiy sheriklik loyihalari hamda innovatsion startaplarni qo‘llab-quvvatlash dasturlari ushbu jarayonni tezlashtirmoqda. Shu bilan birga, mahalliy korxonalar xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda BRM tamoyillariga amal qilishi orqali yanada keng imkoniyatlarga ega bo‘lmoqda.[15]

Yuqoridagi mulohazalardan kelib chiqib, quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

– Barqaror rivojlanish maqsadlari biznes uchun strategik ustuvorlikka aylangan. Ularni amalga oshirish orqali korxonalar nafaqat iqtisodiy samaradorlikka, balki global raqobatbardoshlikka ham erishmoqda.

[14] Yusupov, B. (2022). Barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o‘rni. Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali, 7(2), 90–102.

[15] Karimov, A. (2021). Barqaror rivojlanish maqsadlarining korporativ boshqaruvdagi ahamiyati. Iqtisod va innovatsiyalar jurnali, 3(2), 45–56.

ISSN 3030-3907

– Iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy masalalarning uyg‘unligi biznes faoliyatida muvozanat yaratadi, bu esa uzoq muddatli rivojlanishning kafolati bo‘ladi.

– Xalqaro tajriba va standartlardan foydalanish O‘zbekiston biznes muhitini zamonaviy talablar bilan uyg‘unlashtiradi hamda mahalliy korxonalarni global bozorga olib chiqadi.

– Davlat va xususiy sektor hamkorligi BRMni joriy etishda eng muhim mexanizmlardan biri bo‘lib, bu jarayonda islohotlarning barqarorligi va samaradorligi ta’minlanadi.

– Korxonalarning ijtimoiy mas’uliyati va innovatsion yondashuvlari jamiyat ehtiyojlariga mos ravishda rivojlanish va ekologik muammolarning yechimida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.[16]

Umuman olganda, biznes jarayonlarida barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish nafaqat hozirgi davr ehtiyojlarini qondirish, balki kelajak avlodlar farovonligini ta’minlashga qaratilgan global harakatdir. O‘zbekiston tajribasi shuni ko‘rsatmoqdaki, ushbu maqsadlarni amalga oshirish mamlakat iqtisodiy barqarorligi, ijtimoiy adolatni kuchaytirish va ekologik muvozanatni ta’minlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Shu bois, biznes sub’yektlari uchun barqaror rivojlanish tamoyillarini faoliyatning barcha bosqichlariga chuqur singdirish kelgusida nafaqat foyda keltiruvchi, balki mavjudligini saqlab qoluvchi zarurat sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish choratadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni. (2018). Toshkent.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori. (2019). “2019–2030 yillarda barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish strategiyasi to‘g‘risida”. Toshkent.
3. Karimov, A. (2021). Barqaror rivojlanish maqsadlarining korporativ boshqaruvdagi ahamiyati. Iqtisod va innovatsiyalar jurnali, 3(2), 45–56.
4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. (2022). O‘zbekistonning barqaror rivojlanish ko‘rsatkichlari to‘plami. Toshkent: DSQ nashriyoti.
5. Jahon banki. (2021). Barqaror rivojlanish va biznes muhitining transformatsiyasi. Vashington: Jahon banki nashri.
6. BMT Taraqqiyot dasturi (UNDP). (2020). O‘zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlari bo‘yicha milliy hisobot. Toshkent: UNDP ofisi.
7. Xudoyberdiyev, S. (2020). Biznes jarayonlarida ekologik menejment tizimining o‘rni. Barqaror taraqqiyot ilmiy jurnali, 2(1), 78–85.

[16] Qodirova, Z. (2021). Biznes jarayonlarida barqaror rivojlanish tamoyillarini qo‘llash: xorijiy tajriba. Xalqaro iqtisod va biznes, 9(1), 33–44.

ISSN 3030-3907

8. Rasulova, N. (2019). Korxonalar faoliyatida ijtimoiy mas’uliyat va barqarorlik tamoyillari. O‘zbekiston iqtisodiy sharhi, 1(4), 112–120.
9. Jo‘rayev, M. (2021). Barqaror iqtisodiy rivojlanishda innovatsion texnologiyalarning o‘rni. Toshkent: Fan va texnologiya.
10. Mustafoyev, D. (2020). Kichik biznesda barqaror rivojlanish strategiyalarini joriy etish. Biznes va boshqaruv, 5(3), 65–73.
11. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi. (2021). Barqaror rivojlanish bo‘yicha milliy dastur. Toshkent.
12. Safarov, I. (2018). Korporativ ijtimoiy mas’uliyat: nazariya va amaliyot. Toshkent: Iqtisodiyot.
13. Yusupov, B. (2022). Barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o‘rni. Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali, 7(2), 90–102.
14. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi. (2022). Yashil iqtisodiyot va barqaror biznesni rivojlantirish konsepsiyasi. Toshkent.
15. Qodirova, Z. (2021). Biznes jarayonlarida barqaror rivojlanish tamoyillarini qo‘llash: xorijiy tajriba. Xalqaro iqtisod va biznes, 9(1), 33–44.

ISSN 3030-3907